C O P E
Member since 2019
JM14482

Krzysztof J. Szmidt*

Recenzja: Alane Jordan Starko, *Creativity in the Classroom. School of Curious Delight*, seventh edition, Routledge, New York – London 2022, ss. 442.

Abstrakt

Tekst jest krótką recenzją siódmego już wydania książki Alane Jordan Starko *Creativity in the Classroom. Schools of Curious Delight*, uznanego przez autora recenzji za najlepszy amerykański podręcznik akademicki do nauki pedagogiki twórczości. Została zarysowana krótko treść tej bardzo bogatej w informacje publikacji i wskazano jej podstawowe walory oraz uzupełnienia i rozwinięcia w stosunku do poprzednich wydań.

Słowa kluczowe: twórczość, szkoła twórcza, nauczanie twórczości.

Review: Alane Jordan Starko, *Creativity in the Classroom. School of Curious Delight*, seventh edition, Routledge, New York – London 2022, pp. 442.

Abstract

The text is a short review of the seventh edition of Alane Jordan Starko's book *Creativity in the Classroom. Schools of Curious Delight*, recognized by the author of the review as the best American academic textbook on the pedagogy of creativity. The content of this very informative publication is briefly outlined and its basic advantages as well as additions and developments in relation to previous editions are indicated.

Keywords: creativity, creative school, teaching creativity.

* Uniwersytet Łódzki.
Artykuł otrzymano: 26.01.2023; akceptacja: 28.01.2023.

https://doi.org/10.18778/2450-4491.16.19

Już na początku tej recenzji pragnę stwierdzić, iż książkę Alane Jordan Starko zaliczam do najlepszych podręczników pedagogiki twórczości w dotychczasowym dorobku tej młodej subdyscypliny nauk o wychowaniu. Z różnych względów, o których piszę poniżej. Autorka, niemal nieznana do tej pory wśród polskich pedagogów i psychologów, konsekwentnie rozwija swe kompleksowe dzieło i przedstawia czytelnikom jego siódme wydanie – pierwsze ukazało się w 1995 roku. Alane Jordan Starko jest profesorem na Wydziale Kształcenia Nauczycieli (Department of Teacher Education) w Eastern Michigan University i autorką popularnego bloga *Creativiteach. Creativity for 21st Century Classrooms*. Była, co wyraźnie daje się odczuć w czasie lektury książki po licznych przykładach praktyki edukacyjnej, nauczycielką w szkole podstawowej, zajmowała się również edukacją uczniów zdolnych, a obecnie jest jedną z osób kierujących federalną i bardzo prestiżową organizacją – National Association for Gifted Children. Sprawowała również funkcję dziekana w Uniwersytecie Eastern Michigan. Można więc powiedzieć, że ma wiele doświadczeń pedagogicznych, zwłaszcza związanych z kształceniem nauczycieli i dzieci zdolnych.

Bez fałszywej skromności mogę powiedzieć, iż dorobek naukowy Autorki upowszechniam od dawna i chyba jako pierwszy na gruncie polskiej pedagogiki (Szmidt 2003; 2006; 2013; 2018; Szmidt, Płóciennik 2020), doceniając Jej świetnie zrealizowany zamysł wydawniczy, by przedstawić nauczycielom i pedagogom całość istotnych zagadnień związanych z rozumieniem, badaniem i aplikacją twórczości do praktyki edukacyjnej. Poglądy Autorki na temat tych podstawowych problemów (czym jest twórczość, jak się przejawia w klasie szkolnej, jakimi cechami charakteryzują się ludzie twórczy i twórczy uczniowie, jaka jest i powinna być badana szkoła twórcza itd.) przedstawiam bliżej w wymienionych publikacjach. Tutaj warto wyraźnie zaznaczyć, iż koncepcja myślenia pytajnego dzieci i młodzieży (*problem finding*), jaką Autorka zarysowała w pierwszych wydaniach tego dzieła i rozwija w następnych oraz w wielu innych publikacjach, stanowi bardzo oryginalne i heurystycznie płodne osiągnięcie Uczonej z Michigan. Dało też podwaliny pod naszą autorską – z dr Elżbietą Płóciennik – teorię myślenia pytajnego jako ważnej kompetencji (postawy) twórczej (Szmidt, Płóciennik 2020).

Autorka wyraźnie kieruje swoją pracę do nauczycieli, pisząc:

> Twórczość w klasie szkolnej pomaga nauczycielom powiązać badania i teorię kreatywności z codziennymi czynnościami nauczania w klasie. […] jest książką o twórczości napisaną specjalnie dla nauczycieli. Została zaprojektowana z myślą o kursie dla absolwentów, który pomaga nauczycielom włączyć ważne aspekty kreatywności do codziennych zajęć w klasie (Starko 2022: XV).

Temu samemu celowi służy również oryginalnie prowadzony, wspomniany wyżej blog Autorki. Ten obszerny podręcznik (442 strony pisane „maczkiem") został podzielony na dwie części: *Rozumienie twórczości* (*Understanding Creativity* – s. 1–125) oraz *Twórczość i życie klasy* (*Creativity and Classroom Life* – s. 127–380), i wzboga-

cony o dodatek zatytułowany *Lekcje myślenia pytajnego* (*Problem-Finding Lessons*) ze scenariuszami dziesięciu lekcji pobudzających umiejętności odkrywania i definiowania problemów (pytań). Bibliografia książki zawiera niemal trzydzieści stron pozycji, a zatem może stanowić dla czytelników ważne i obszerne źródło inspirujące do dalszych studiów.

W zasadzie nie ma ważnego zagadnienia z kreatologii pedagogicznej, któremu Autorka nie poświęciłaby należytej uwagi. Wnikliwie, choć syntetycznie, opisuje najważniejsze historyczne i współczesne koncepcje twórczości (rozdziały 2–3), włączając do siódmego wydania nowe informacje z zakresu neuronauki. Właściwościom kreatywnych ludzi, w tym dzieci, oraz rozwojowi zdolności twórczych (*Creativity Across a Lifetime*, rozdz. 4.) poświęca niemal czterdzieści stron, za każdym razem odwołując się do trafnie wybranych badań dawnych i najnowszych oraz własnych doświadczeń pedagogicznych i badawczych. Druga część książki (rozdziały 5–10), poświęcona twórczości w szkole, zajmuje najwięcej miejsca. Znajdziemy tu interesujące rozważania dotyczące „twórczej klasy", nauczania twórczości i twórczego nauczania (to nie to samo!), uwarunkowań motywacyjnych aktywności twórczej oraz specyfiki nauczania twórczości w ramach przedmiotów i specjalności szkolnych (sztuka, kształcenie językowe, studia społeczne, matematyka, technologia i inne). Specjalny rozdział (*Teaching Creative Thinking and Habits* – rozdz. 8.) poświęcony jest interdyscyplinarnemu kształceniu myślenia twórczego i strategiom (metodom) heurystycznym, wywiedzionym z treningów kreatywności, obejmującym metody dywergencyjne, użycie analogii i metafor, dramy twórczej i wizualizacji. Treści te poparte są licznymi przykładami i zadaniami dla czytającego nauczyciela, albowiem Autorka kończy każdy rozdział pytaniami problemowymi do czytelnika („Think About This") oraz propozycjami podjęcia określonych, wywiedzionych z treści danego rozdziału, działań praktycznych w klasie szkolnej („Try It Tomorrow" – „Spróbuj od jutra"). Pyta na przykład:

- „Przeczytaj biografie jakiejś twórczej jednostki […] Czy dostrzegasz jakieś ewidentnie związane z twórczością właściwości tej osoby?" (Starko 2022: 125);
- „Jakie dostrzegasz problemy powstające wtedy, gdy uczeń pracuje niezależnie od innych?" (Starko 2022: 177);
- „Przez jeden dzień (lub tydzień) śledź wszystkie sposoby, według których oceniasz uczniów – pytania, które zadajesz, działania klasowe, które pozwalają ci zobaczyć ich dokonania, prace domowe, zadania klasowe, projekty i tak dalej. Ile z tych zajęć wymagało od uczniów wykorzystania informacji w nowy sposób?" (Starko 2022: 359).

Nowym pomysłem w stosunku do poprzednich wydań jest dodanie na koniec każdego rozdziału rubryki „Tech Tips", której zadaniem jest, jak chce Autorka, „udostępnianie zasobów do zastosowania opisywanych treści za pomocą aplikacji i strony internetowej" (Starko 2022: XVI). Nowością są również podrozdziały o uczeniu się społeczno-emocjonalnym, nauczaniu technicznym, nauczaniu przywództwa

oraz tworzeniu środowiska szkoły twórczej w regionach szkolnych. Refleksyjny nauczyciel i pedagog znajdą również w tej pracy przeglądowy rozdział dotyczący badań i diagnozowania zdolności twórczej (rozdział 9.), a ponieważ Autorka jest Amerykanką, to stosuje powszechnie przyjęty w tym kraju termin „Assessment of Creativity" („Ocena kreatywności"). Z dużą erudycją omawia poszczególne metody badania twórczości, dawne i najnowsze – testy myślenia twórczego, oceny wytworów, charakterystyki i skale osobowości twórczej, diagnozy środowiska szkolnego, wskazując na ich mocne i słabe strony. I dochodzi do konkluzji, z którą wypada się zgodzić: „Powinno być jasne, że kreatywność jest na tyle złożona, że żadna pojedyncza miara, bez względu na to, jak ważna, nie wystarczy do zmierzenia jej wielu wymiarów" (Starko 2022: 354).

Czytając kolejne wydanie tego znakomitego podręcznika, nie mam wątpliwości, że zawiera on ciągle aktualizowaną wiedzę pedagogiczno-psychologiczną, prezentowaną klarownie, syntetycznie, interesująco. Autorka włącza czytelnika do dyskusji na temat omawianych kwestii, pyta go, co o nich sądzi, odwołuje się do trafnie dobranych wyników badań i serwuje szereg dobrych wskazówek metodycznych, którym warto zawierzyć. A liczba faktów, informacji i zdarzeń o twórczości w szkole i – ogólniej – edukacji jest niemal przytłaczająca. Dlatego warto książkę tę czytać etapami.

Alane Jordan Starko twierdzi, iż kluczowe dla zrozumienia wagi twórczości w edukacji we współczesnym świecie jest przyjęcie przez wszystkie podmioty zaangażowane w to dzieło następujących założeń:

- Twórczość jest ważna we wszystkich dziedzinach życia, nie tylko w sztuce.
- Twórczość zdarza się na wszystkich poziomach, od przełomowych odkryć po codzienne innowacje.
- Każdy może być twórczy.
- Twórczość może być wspierana i budowana, nie jest raz na zawsze ustalona.
- Działania wspierające kreatywność wspierają również uczenie się i wiedzę.
- Kreatywność może być budowana poprzez rozwijanie wiedzy rzeczowej, umiejętności uczenia się oraz postawy twórcze, kierowane motywacją wewnętrzną (Starko 2022: 374).

Szkoły i instytucje edukacyjne, które realizują te zasady, Autorka włącza do szerszej kultury wspierającej kreatywność (*creative-supportive culture*). Nie jest łatwo ją budować, ale budować – krok po kroku – warto! Pomocna w realizacji tej powinności, by uczynić z naszych szkół tytułową „szkołę ciekawości i zachwytu" (*school of curious delight*), może być lektura tego, jak sądzę, najlepszego do tej pory amerykańskiego podręcznika akademickiego do nauczania pedagogiki twórczości.

Bibliografia

Starko A. J. (2022) *Creativity in the Classroom. School of Curious Delight*, seventh edition, New York – London, Routledge.

Szmidt K. J. (2003) *Szkoła przeciw myśleniu pytajnemu uczniów: próba określenia problemu, sugestie rozwiązania*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja", nr 2, s. 21–44.

Szmidt K. J. (2006) *Szkoła ciekawości i zachwytu – rzecz o koncepcji wychowania do twórczości Alane Jordan Starko* w: *Kreatywność – kluczem do sukcesu w edukacji*, W. Dobrołowicz, K. J. Szmidt, I. Pufal-Struzik, U. Ostrowska, J. Gralewski (red.), Warszawa, Wszechnica Polska – Szkoła Wyższa Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 134–144.

Szmidt K. J. (2013) *Pedagogika twórczości*, wyd. 2 poszerzone, Sopot, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Szmidt K. J. (2018) *Kto pyta, ten tworzy. Znaczenie myślenia pytajnego w edukacji dzieci i młodzieży* w: *Edukacja a myślenie. Inkluzja czy współmierność…*, K. Przyszczypkowski, S. Futyma, G. Barabasz (red.), Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, s. 199–211.

Szmidt K. J., Płóciennik E. (2020) *Myślenie pytajne. Teoria i kształcenie*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Źródła internetowe

Starko A. J., *Creativiteach. Creativity for 21st Century Classrooms*, https://creativiteach.me/ (dostęp: 26.01.2023).

O Autorze

Krzysztof J. Szmidt – pedagog, profesor nauk społecznych i profesor zwyczajny UŁ, kierownik Katedry Edukacji Artystycznej i Pedagogiki Twórczości. Członek Sekcji Pedagogiki Sztuki Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Autor wielu prac naukowych i metodycznych z zakresu wychowania do kreatywności i edukacji kulturalnej, w tym pierwszego w Polsce podręcznika akademickiego *Pedagogika twórczości* (2007; 2013). Współautor podręczników do lekcji twórczości *Porządek i Przygoda*, *Żywioły* oraz „kultowego" już projektu kształcenia zintegrowanego *Przygoda z klasą* (WSiP). Autor oryginalnej koncepcji pomocy w tworzeniu – treningu kreatywności (Eksploracje – Kombinacje – Transformacje), superwizor treningu twórczości Polskiego Stowarzyszenia Kreatywności, autor innowacyjnych podręczników do treningu kreatywności. Uczestniczką prowadzonego przez niego treningu twórczości była noblistka Olga Tokarczuk. Opiekun naukowy Szkoły Podstawowej „Pracownia" w Łodzi, realizującej model szkoły twórczej. Jego ostatnie książki to: *Edukacyjne uwarunkowania rozwoju kreatywności* (2017, Łódź, Wydawnictwo UŁ), *ABC kreatywności. Kontynuacje* (2019, Warszawa, Difin) (pierwszy tom *ABC kreatywności* ukazał się w 2010 r.), *Myślenie pytajne. Teoria i kształcenie* (współaut. E. Płóciennik, 2020, Łódź, Wydawnictwo UŁ). Pomysłodawca i kierownik naukowy serii wydawniczej *Edukacja dla mądrości* (Wydawnictwo UŁ) oraz propagator pedagogiki pozytywnej.

Krzysztof J. Szmidt is a professor of social sciences at the University of Lodz, head of the Department of Artistic Education and Pedagogy of Creativity. Member of the Art Pedagogy Section of the Pedagogical Sciences Committee of the Polish Academy of Sciences. Author of many scientific and educational works in the field of creativity and cultural education, including the first academic textbook in Poland, *Pedagogy of Creativity* (2007; 2013). Co-author of textbooks for the lessons of creativity *Order and Adventure*, *Elements* and the "iconic" integrated education project *Adventure with the class* (WSiP). Author of the original concept of help in creating – creativity training (Explorations – Combinations – Transformations), supervisor of creativity training of the Polish Creativity Association, author of innovative textbooks for creativity training. Nobel Prize winner Olga Tokarczuk was a participant in his creative training. The tutor of the Primary School "Pracownia" in Łódź, which implements the model of a creative school. His recent publications include: *Educational conditions for the development of creativity* (2017, Łódź, UŁ Publishing House), *ABC of creativity. Continuations* (2019, Warszawa, Difin; the first volume, *ABC of creativity*, was published in 2010), *Questioning Thinking. Theory and education* (co-author: E. Płóciennik, 2020, Łódź, UŁ Publishing House). The creator and scientific director of the "Education for Wisdom" book series (UŁ Publishing House), and a promoter of positive pedagogy.

Cytowanie

Szmidt K. J. (2023) *Recenzja: Alane Jordan Starko,* Creativity in the Classroom. School of Curious Delight, *seventh edition, Routledge, New York – London 2022, ss. 442*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne", nr 1(16), s. 303–308, https://doi.org/10.18778/2450-4491.16.19.

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY 4.0